

Avrupa
Komisyonu

Eurydice *Dosyası*

Avrupa'daki Okullarda Vatandaşlık Eğitimi

2017

Education and
Training

Eurydice Dosyası

Avrupa'daki Okullarda Vatandaşlık Eğitimi 2017

Bu dosyada, 2017 – Avrupa'daki Okullarda Vatandaşlık Eğitimi üzerine Avrupa Komisyonu himayesi altında hazırlanıp, Ekim 2017'de yayınlanan Eurydice raporundaki ana bulgular sunulmaktadır. Sunulan veriler mevcut düzenlemelere ve Eurydice Ağı içinde yer alan 42 eğitim sisteminden toplanan önerilere dayanmaktadır ve akademik yazınlardan alınan bulgular ve ulusal seviyede ilgili kişilerle yapılan görüşmelerle tamamlanmıştır.

EACEA Yazarları:

Isabelle De Coster

Emmanuel Sigalas

With the contribution of Sogol Noorani and
Elin McCallum (external expert)

Tasarım ve grafik:

Patrice Brel

İletişim:

Wim Vansteenkiste,

Communication and Publications

Tel.: +32 2 299 50 58

Email: Wim.Vansteenkiste@ec.europa.eu

EC-04-18-086-EN-C (paper)

EC-04-18-086-EN-N (PDF)

ISBN 978-92-9492-708-8 (paper)

ISBN 978-92-9492-709-5 (PDF)

doi:10.2797/818387 (paper)

doi:10.2797/778483 (PDF)

© Education, Audiovisual and Culture Executive Agency, 2018.

VATANDAŞLIK EĞİTİMİ NEDEN ÖNEMLİ?

Vatandaşlık eğitiminin önemi

Modern sorunlarla mücadele

Bugünlerde Avrupa önemli sorunlar karş karşıyadır. Barış, demokrasi, özgürlük ve hoşgörü ortamına karşı en büyük tehditler arasında sosyo-ekonomik problemler, aşırı şiddet ve demokratik süreçlere olan güven eksikliği bulunmaktadır. Eğitim, kişilerde karşılıklı saygıyı besleyerek ve temel değerleri teşvik ederek bu tehditlere karşı koymada yardımcı olabilir. Vatandaşlık eğitiminin bu anlamda oynadığı özel bir rolü olduğu gibi Avrupa genelinde de bu eğitimden yüksek beklentiler bulunmaktadır.

Vatandaşlık eğitimi, ne olduğu ve neleri hedeflediği konusunda ülkeler arasında farklılıklar anlayışlar olması ve zaman içinde değişiyor olması yüzünden değişken bir kavramdır. Burada kullanılacak tanım modern demokratik toplumlar için geçerlidir.

Vatandaşlık eğitimi nedir?

Vatandaşlık eğitiminin tanımı:

Vatandaşlık eğitimi, bireylerin ve içinde yaşadıkları toplumların uyumlu birlikteliklerini desteklemek ve karşılıklı yararlılık gösterme konusunda gelişmelerini teşvik etmeyi hedefleyen bir konu alanıdır. Demokratik toplumlarda vatandaşlık eğitimi, öğrencilerin, ulusal, Avrupa ve uluslararası düzeyde, kendileri ve toplumları adına sorumluluk almaya istekli ve buna kabiliyetli, aktif, bilgili ve sorumlu vatandaşlar haline gelmesine destek sağlar.

Paris ve Copenhagen'da 2015'te meydana gelen terörist saldırılar sonrasında AB Eğitim Bakanları ve Avrupa Komisyonu, eğitimin vatandaşlık bilincini ve ortak özgürlük, hoşgörü ve ayrımcılık gözetmeme değerlerini yükseltme konusundaki rolünü güçlendirmek amacıyla Avrupa, ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde eylem çağrısında bulunan Paris Bildirisini imzaladılar (Avrupa Komisyonu, 2015).

İBu bildiriden açıkça anlaşıldığı gibi, kamunun eğitim, özellikle de vatandaşlık eğitimi, konusunda beklentilerinin artmıştır. Vatandaşlık eğitimi toplumların bütün dertlerine deva bir ilaç olmasa da, ortak faydaya katkı sağlayabileceği beklenmektedir.

Eğitim, bireylerin sosyal bağlamda gelişme ve ilerlemeleriyle doğal olarak ilintilidir. Her türlü sorumlu eğitim, sadece bireylerin kendilerine değil, toplumun tümüne de faydalıdır. Ancak vatandaşlık eğitiminin toplumun ve kurumlarının esenliği ile özel bir bağlantısı vardır.

Avrupa genelindeki eğitim mercileri, çocuklara ve gençlere, sadece kendi çıkarlarını değil, birer parçası oldukları toplum da dâhil olmak üzere, başkalarının da faydalarını gözeterek nasıl sorumluluk bilinci içinde davranabileceklerini öğretmenin gerekliliğinin farkındadırlar. Çocuklara aynı zamanda, iyi işleyen bir toplum için gerekli olan kurumların oynadıkları rolleri anlama da öğretilmelidir.

Özü gereği, demokratik toplumlarda her bir bireyin oynadığı sosyal ve siyasal bir rol vardır. Bu genel anlamda seçme ve seçilmeyi, kamu yetkililerinin gözetlenmesini ve sosyal değişim için çaba göstermeyi içerir. Bu nedenle gençlerin bu sosyal ve siyasal vazifeleri yerine getirme için gerekli yeterliği elde etmeleri gerekmektedir. Demokratik ülkelerdeki eğitim makamları, siyasal kurumlar ve uygulamaları konusunda farkındalık yaratmak yanında, büyük veya küçük ölçekte, kişisel, kişiler arası ve sosyal becerilerin yükseltilmesi için de çaba gösterirler.

Politika Çerçevesi

Avrupa Birliği, Paris Bildirisi (Avrupa Komisyonu, 2015) ve Kilit Beceriler Çerçevesine (1)ilaveten, hazırladığı bir takım politika girişimleriyle de vatandaşlık eğitimi konusundaki kararlılığını ortaya koymuştur.

AB Eğitim Konseyi, başka konular yanında, bütünleşik ve karşıt kesitler arası bir yaklaşımla 'gençler arasında şiddet içeren radikalleşmeyle mücadele ve önleme' konusunda genç kesimin rolüne odaklanmıştır (Avrupa Birliği Konseyi, 2016a). Konsey aynı zamanda eğitim ve egzersiz yoluyla medya okuryazarlığı ve eleştirel düşünme becerisinin gelişimini de teşvik etmektedir (Avrupa Birliği Konseyi, 2016b) ve 'herkese yüksek kalitede eğitim sağlayabilmek için farklılıkların dâhil edilmesi'ne olan ihtiyacı vurgulamaktadır (Avrupa Birliği Konseyi, 2017).

Ayrıca radikalleşmenin saldırgan aşırılığa dönüşmesinin önlenmesi için kurulan bir İletişim Komisyonu, Üye Ülkeleri desteklemek için, tüm kesimleri kapsayan eğitim ve ortak değerlerin yükseltilmesinden, İnternet ortamındaki aşırıcı propagandalar ve hapishanelerdeki radikalleşmeyle mücadeleye kadar bir dizi girişim belirlemiştir (Avrupa Komisyonu, 2016).

'Vatandaşlığı ve ortak özgürlük, hoşgörü ve ayrımcılık yapmama değerlerini eğitim yoluyla yükseltme' konusunda kurulan 2020 Eğitim ve Öğretim Çalışma Grubu, 2016'dan bu yana, Paris Bildirisinde altı çizilen kilit politikalar konusunda fikir paylaşımlarının yapıldığı bir forum düzenlemektedir. Vatandaşlık, temel değerler ve ayrımcılık yapmama forumun odaklandığı ana konulardır. Bu grubun çalışmalarından biri İnternette yayınlanmış iyi uygulamalar derlemesidir. (2)

Vatandaşlık
eğitiminden
beklentiler
oldukça yüksek

(1) Avrupa Parlamentosunun 2006/962/EC sayılı ve 18 Aralık tarihli Konsey'in yaşamboyu öğrenim için kilit yeterlikler konusundaki Parlamentosunun OJ L 394, 30.12.2006 sayılı tavsiye kararları.

(2) <https://ec.europa.eu/education/compendium>

AB'e ek olarak diğer uluslararası aktörler de vatandaşlık eğitimi alanında faaliyet göstermektedirler. Örneğin Avrupa Konseyi, tüm Üye Ülkelerce kabul edilen 'Demokratik Vatandaşlık Eğitimi ve İnsan Hakları Eğitimi Sözleşmesi'nin uygulamaya konması konusunda yaptığı takiplerin sonuçlarını yayınlamıştır (Avrupa Konseyi, 2017). Avrupa Konseyi ayrıca 'Demokratik Kültür Becerileri: Kültürel farklılık içeren toplumlarda eşit bireyler olarak birlikte yaşama' başlıklı ölçüt çerçevesini yayınlamıştır ((Avrupa Konseyi, 2016). UNESCO da benzer şekilde, kendisinin hazırladığı Küresel Vatandaşlık Eğitimi Modeli (UNESCO, 2015) ile vatandaşlık eğitimi fikrini küresel düzeyde aktif olarak teşvik etmektedir. Son olarak da Uluslararası Eğitimsel Başarıların Değerlendirilmesi Birliği, yaptığı uluslararası sivil ve vatandaşlık eğitimi çalışmalarının sonuçlarını, 2017'de yayınlamıştır (Schulz ve diğerleri, 2017).

Eurydice Raporu

Avrupa'daki okullarda vatandaşlık eğitimi üzerine hazırlanan 2017 Eurydice Raporu bu alanda, ilk olarak AB ve ulusal mercilerin faydalarının devamını ve ikinci olarak da, vatandaşlık eğitiminin verilmesinde mevcut yapı, içerik ve araçlarla ilgili en son bulguları tüm paydaşlara erişilebilir hale getirmenin gerekliliğini yansıtan üçüncü Eurydice Raporudur.

Raporun tamamı EACEA web sitesinden indirilebilir ⁽³⁾.

Raporun amacı, Avrupa genelindeki okullarda vatandaşlık eğitimi alanında uygulanan ulusal politikaların güncel ve kapsamlı bir resmini sağlamaktır. Rapor, her biri vatandaşlık eğitiminin farklı yönlerini ele alan dört bölümden oluşmaktadır: 1. Müfredat düzeni ve içerik; 2. Öğretim, öğrenim ve aktif katılım; 3. Öğrenci puanlama ve okul değerlendirme; 4. Öğretmen eğitimi, profesyonel gelişim ve destek. Bölümler, Belçika (Flaman toplum), Estonya, Fransa ve Avusturya'da yakın zamanda gerçekleştirilen vatandaşlık eğitimi politikası girişimlerini içermektedir.

Rapor, Eurydice Ağının ilgili resmi mevzuat ve tavsiyeler konusunda sağladığı niteliksel verilere dayanmaktadır ve hem akademik yazındaki hem de kilif ulusal aktörlerle yapılan görüşmelerle tamamlanmıştır.

⁽³⁾ https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Publications:Citizenship_Education_at_School_in_Europe_%E2%80%93_2017

Kavramsal Çerçeve

Kavram çerçevesi, yukarıda hatları verilen mevcut politika ve son araştırma bulgularına dikkate alınarak dört vatandaşlık eğitimi yeterlik alanına odaklanmıştır (örn: bilgi alanları, beceriler, tutum ve tavırlar).

Alan 1: Başkalarıyla etkin ve yapıcı etkileşim kurma, kişisel gelişim (özgüven, kişisel sorumluluk ve empati); iletişim kurma ve dinleme; ve başkalarıyla işbirliği kurma içerir.

Alan 2: Eleştirel düşünme, mantık kurma ve analiz yapma, medya okuryazarlığı, bilgi edinme ve keşfetme ve kaynakları kullanmayı içerir.

Alan 3: Toplumsal sorumluluk tavrı sergilemek, adalet ve insan hakları prensibine saygı gösterme; diğer insanlara, diğer kültürlere ve diğer dinlere saygı duyma; bir aidiyet duygusu geliştirme ve çevre ve sürdürülebilirlikle ilgili konularda kavrayışı içerir.

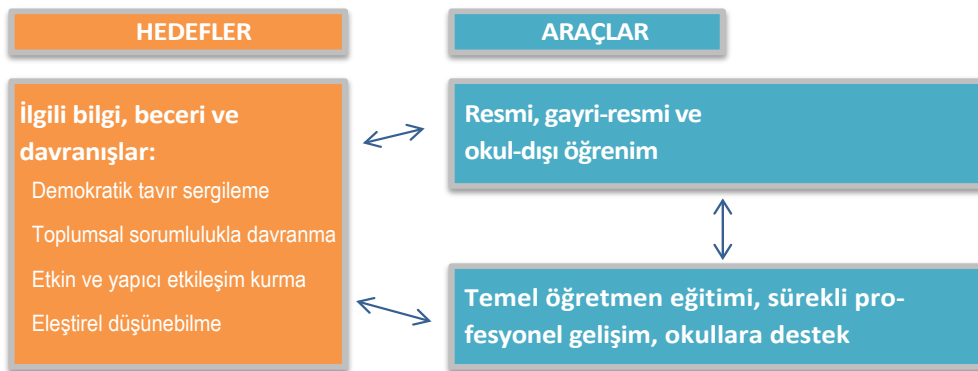
Alan 4: Demokratik tavır sergilemek, demokratik prensiplere saygı duyma; siyasal süreçleri, kurumları ve örgütleri bilme ve anlama ve temel sosyal ve siyasal kavramları bilme ve anlamayı içerir (4).

Genelde vurgu öğrencilere ve okulda gerçekleşen olaylara yapılsa da, rapor, öğretmenlerin öğrenme sürecinde oynadıkları hayati rolü tanımakta ve sınıf dışı faaliyetlerin de (ders ziyaretleri ya da toplumsal projelerde gönüllü yer alma gibi) vatandaşlık eğitiminin hedeflerine katkıda bulunabileceğini kabul etmektedir.

Şekil 1, vatandaşlık eğitimi verilmesinin hedef ve araçları arasındaki bağlantıları göstermektedir.

Vatandaşlık eğitimi yeterlikleri, gençlerin etkin etkileşim kurmalarına, eleştirel düşünebilmelerine, toplumsal sorumlu ve demokratik bir şekilde davranmalarına yardımcı olur

Şekil 1: Kavramsal Çerçeve: Okullarda vatandaşlık eğitimi verilmesinin hedef ve araçları

(4) Yetkinlikler listesinin tamamı rapordaki Şekil 1.7'de bulunabilir.

VATANDAŞLIK EĞİTİMİ NE HAKKINDADIR?

Sivil eğitim mi, vatandaşlık eğitimi mi?

Vatandaşlık eğitimi, sivil eğitimden daha geniş bir alanı kapsamaktadır

Sivil eğitim ile vatandaşlık eğitimi arasındaki sınır kesin hatlarla ayrılmasa da sivil eğitim daha dar bir alana sahiptir. Sivil eğitim ya da yurttaşlık bilgisi genellikle bir ülkenin anayasal yapısı ve siyasi kurumları ile ilgili iken, vatandaşlık eğitimi, sosyal sorumluluk gibi ilave bazı yeterliklerle birlikte etkin kişilerarası ilişki kurabilme ve başarılı kişisel gelişim sergileme becerilerini de kapsamaktadır. Eurydice Raporu, mümkün olduğunca kapsayıcı olmak ve ulusal müfredatlarda çeşitliliği yakalamak için bu daha geniş olan vatandaşlık eğitimi kavramını benimsemiştir.

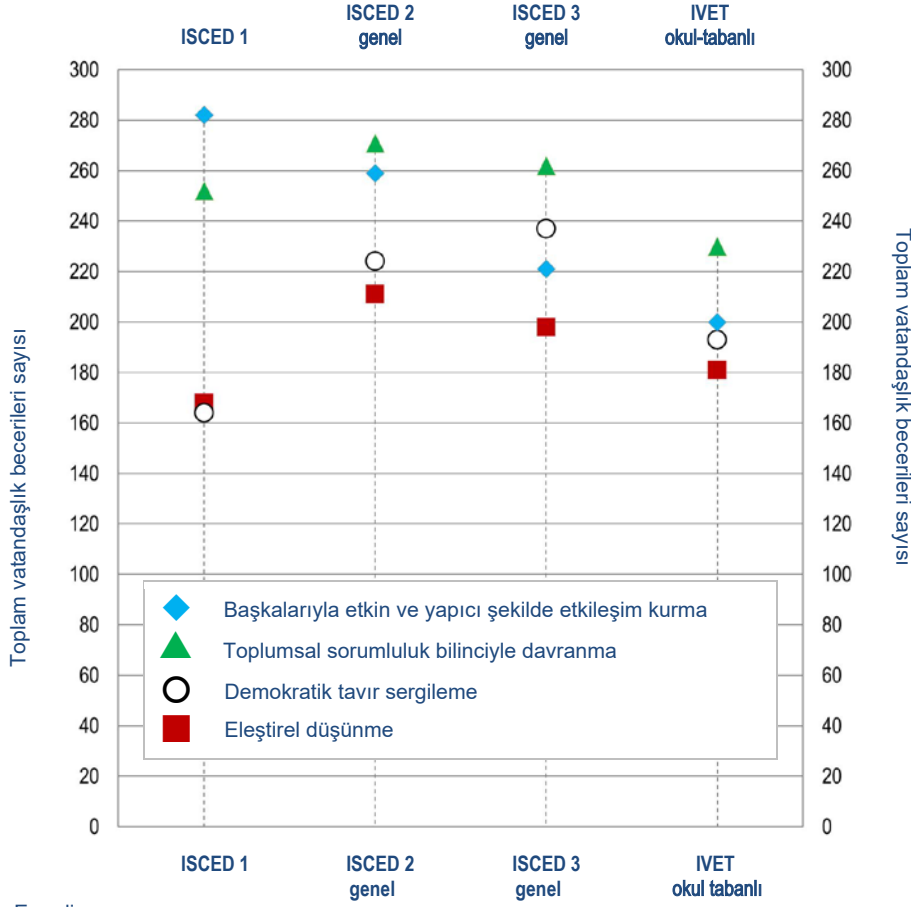
2017 Eurydice çalışması vatandaşlık eğitiminin tüm ülkelerin kendi genel eğitim müfredatlarının bir parçası olduğunu doğrulamıştır. Rapor aynı zamanda vatandaşlık eğitiminin öğrencilere sadece o ülkenin siyasi kurumlarını ve tarihini öğretmekten çok daha fazlası olduğunu da göstermiştir. Tüm ülkelerin, başkalarıyla verimli ve yapıcı etkileşim kurabilme, sosyal sorumluluk bilinciyle hareket etme ve demokratik ve eleştirel düşünceye sahip bir şekilde davranma yeterliklerini geliştirme konusunda oldukça azimli müfredatları bulunmaktadır.

Eğitim seviyeleri arasında pedagojik öncelikler

Demokratik bir şekilde davranma lise seviyesinde ele alınmıştır

İlköğretimde daha çok çocuklara, öğrencilerin kişisel gelişimi ve kişilerarası ilişkileriyle ilgili becerileri de içeren başkalarıyla nasıl daha etkin ve yapıcı şekilde etkileşim kurabileceklerini öğretmeye vurgu yapılmaktadır (bkz. Şekil 2). Beklenildiği üzere, eleştirel düşünme ve demokratik davranış sergileme Uluslararası Eğitim Sınıflandırma Standardı 1 (ISCED 1) seviyesinde öne çıkarılmamıştır. Öğrencileri demokratik şekilde davranmaya, genel olarak zorunlu eğitimin bitimine denk gelen ortaöğretimin sonuna doğru hazırlamak daha mantıklıdır, zira çoğu ülkede öğrenciler ülkelerindeki genel seçimlerde oy kullanabilme hakkını veren yaşa bu yıllarda erişmektedir. Eleştirel düşünme, her ikisi de yaşı daha büyük öğrencilerde daha gelişmiş olan soyutlama ve analitik düşünme kapasitesinin var olduğunu farz eder. Tersine, eğitim mercileri ise başkalarına nasıl davranacaklarını ve toplumsal olarak kabul edilir ve sorumlu bir şekilde nasıl tutum sergileyeceklerini yaşı daha küçük öğrencilere daha erken yaşlarda öğretmeye başlarlar. Bu şekilde bu değerlerin çocukların vicdanlarında daha derin yerleşmesi umut edilmektedir.

Şekil 2: Vatandaşlık eğitimi için ulusal müfredatlarında vatandaşlık eğitimi becerilerinin ilkökul, genel orta öğretim ve okul tabanlı mesleki eğitim (IVET) seviyelerindeki yeterlik alanına göre oluşum sıklığı, 2016/17

Kaynak: Eurydice.

Başkalarıyla etkin ve yapıcı şekilde etkileşim kurma

Otuz altı tane Avrupa eğitim sistemi, kişisel sorumluluk gelişimini vatandaşlık eğitiminin amaçları arasında belirtmiştir. Kişisel sorumluluk, kişinin kendi tutum ve tavırları üzerinde düşünerek, toplumsal olarak da faydalı bir beceri olan kendine sınır koyma ve kendi eylemleri üzerinde sahiplenme duygusu geliştirmeyi ifade eder. İlk kademe ortaöğretimde 35 ülke kendi müfredatlarında sorumluluğu o veya bu şekilde, ISCED 3 ve mesleki okul (IVET) seviyesinde ise 30 defa belirtmiştir (bkz. Rapordaki Şekil 1.10).

İlköğretim seviyesinde bu yeterlik alanındaki ikinci en çok görülen öge, kişinin görüşlerini bildirmesini, bu görüşleri kanıtlar yardımıyla desteklemeyi ve başkalarının görüşlerini saygılı şekilde dinlemeyi ifade eden iletişim kurma ve dinleme becerisidir. En az 33 eğitim sistemi bu becerileri müfredatlarına eklemişlerdir. İlk kademe ortaöğretimde ise iletişim kurma ve dinleme becerisi 31 ulusal müfredatta yer almıştır. İletişim kurma ve dinleme becerilerini kazanma üst kademe ortaöğretimde etkin şekilde etkileşim kurma becerisi alanında en çok görülen yeterliktir. Benzer durum, iletişim kurma ve dinleme becerisinin 24 müfredatta belirtildiği mesleki okullarda da görülmektedir ve bunlarda da ikinci en yaygın ögedir.

Kişisel sorumluluk, iletişim ve işbirliği kurma becerileri ilköğretimde önemlidir

Başkalarıyla nasıl işbirliği kuracağını öğrenme Avrupa genelinde uygulanan pek çok müfredatta ortak özellik olan bir başka öncelik alanıdır. İşbirliği kurma becerisi ISCED 1 ve 2'de ikinci en yaygın yeterlikken, ISCED 3 ve IVET de daha düşük orana sahiptir (bkz. Rapordaki Şekil 1.10).

Eleştirel Düşünebilme

Eleştirel düşünme, akıl yürütme ve analiz yapma becerileri ile değerlendirme ve hüküm verme alıştırmaları ISCED 1 seviyesinde açık ara en yaygın yeterliktir, bunları medya okuryazarlığı geriden takip etmektedir (bkz. Rapordaki Şekil 1.11). ISCED 2 seviyesinde ise eleştirel düşünme açık ara önde gitmekte, hüküm verme yetisini işletme ve güncel dünyayı anlama ikinci sırada, bilgi edinme, keşfetme ve kaynakları kullanma ise üçüncü sırada yer almaktadır. ISCED 3 alanında eleştirel düşünme başı çekmekte, hüküm verme yetisini işletme ve güncel dünyayı anlama ikinci sırada, akıl yürütme ve analiz yapma becerileri ise üçüncü sırada yer almaktadır. Mesleki okullarda (IVET) bu sıra, eleştirel düşünme, akıl yürütme, analiz yapabilme ve değerlendirme ve hüküm verme yetisini işletme şeklindedir.

Eğitim sistemlerinin çoğu eleştirel düşünme ile ilgili genellikle benzer öğeleri tercih etmekte ve bazılarını, tüm, ya da neredeyse tüm eğitim seviyelerine dâhil edecek kadar önemli görüyorlar. Meseleler üzerinde eleştirel şekilde düşünebilme ve, özellikle ahlaki konularda, farklı seçenekler arasından seçebilme yetisi en başta gelmektedir (eleştirel düşünme ve hüküm verme yetisini işletme). Eğitim sistemlerinin yarıya yakını medya okuryazarlığının (sosyal medya okuryazarlığı ve sanal şiddet ve zorbalıkla başa çıkmayı da içermekte) önemli bir yeti olduğunu kabul etmekte ve bu yetiyi ISCED 1, 2 ve 3 seviyelerindeki müfredatlara almaktadırlar. Meslek liselerinde ise daha az sayıda ülke bu yetiyi öğretmektedir. Güncel dünyayı anlama ya da son gelişmeler hakkında bilgi edinme de pek çok ülkede, ancak daha çok ortaöğretimde uygulanan müfredatın bir parçasıdır. Bilgi edinme, keşfetme ve kaynakları kullanma konusunda da benzeri bir durum söz konusudur. Tersine, yaratıcılık yetisi ise ilkökul ve ilk kademe ortaöğretimde, o da sadece az sayıda ülkede, teşvik edilmektedir.

Toplumsal sorumluluk bilinciyle davranma

Eğitim mercileri öğrencilerin okullarından, sadece kendilerine ya da yakın çevrelerindeki diğer kişilere (örn: aile ve okul arkadaşları) değil, toplumun bütününe karşı da yükselmiş bir sorumluluk duygusuna sahip olarak mezun olmalarını istemektedirler.

Okul yıllarının tümünde belli konular öğretilmektedir. Örneğin, eğitim sistemlerinin yarıdan fazlası 'diğer insanlara saygı duymayı ve insan haklarına saygı göstermeyi tüm eğitim seviyelerinde öğretmektedirler (bkz. Rapordaki Şekil 1.12). Benzer şekilde, 23 ülke, diğer kültürlerle saygı duymaya ISCED 1 müfredatında yer vermektedir. Bu sayı ISCED 2 ve 3 seviyelerinde 26 ve 28'e çıkmaktadır. Okul-tabanlı mesleki eğitimde, diğer kültürleri tanıma ya da onlara saygı gösterme 24 müfredatta geçmektedir. Diğer dinleri tanıma ya da onlara saygı gösterme ise, özellikle ilkökul seviyesinde, nispeten daha az sayıda ulusal müfredatta yer almaktadır (ISCED 1'de 15, ISCED 2'de 22, ISCED 3'te 21 ve IVET'de 16).

Sürdürülebilir kalkınma ile ilgili konuların daha çok ileri kademe okul eğitiminde ele alındığı görülmekte, ancak çevre koruma konuları ilkökullarda öğretilmektedir. Vatanseverlik ve

Eleştirel düşünme vatandaşlık eğitiminin temel bir öğesidir

Başkalarına saygı duyma okul yılları boyunca öğretilmektedir

ulusal kimlik duygusunu geliştirmeyi içeren aidiyet duygusunun oluşturulması için de aynı durum söz konusudur.

Vatandaşlık eğitimi, özellikle önceki dönemlerde, milli kimliği yüceltme ile birlikte anılmıştır (Heater, 2002). Eurydice Raporu ise 42 Avrupa eğitim sisteminden en fazla 27'sinin ISCED 1 seviyesinde aidiyet duygusunun geliştirilmesine atıfta bulduklarını ve bu sayının ISCED 2, 3 ve IVET'te daha da azaldığını göstermiştir. Pek çok ülkenin ayrımcılık yapmama ve diğer kültürlere saygı gösterme konusunda yeterlik kazanmayı teşvik ettikleri gerçeği ile birlikte bu bulgu, Avrupa'nın daha fazla çeşitlilik arz eden, çok-kültürlü bir hale geldiğini ve müfredatlarının da buna ayak uydurduğunu göstermektedir.

Aidiyet duygusu daha çok ilkokullarda verilmektedir

Demokratik tavır sergileme

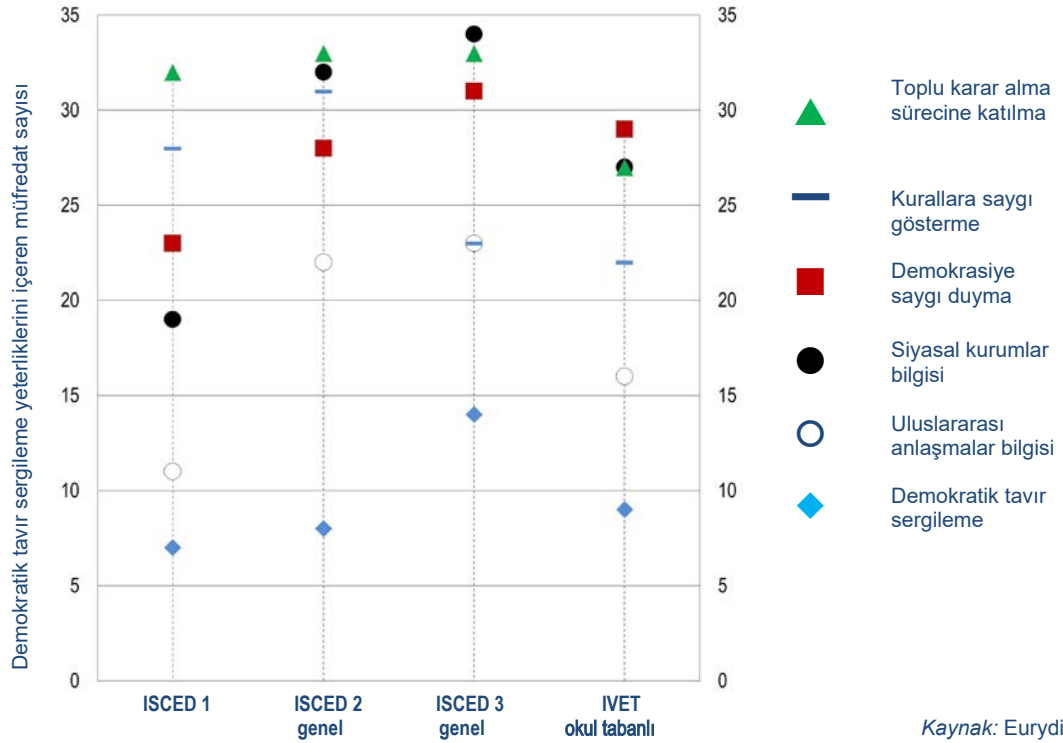
Demokratik tavır sergileme ile ilgili yeterlikler vatandaşlık eğitiminin açıkça en siyasi olan yönüdür. Şekil 3, ğrencilerin demokratik süreçlere katılımını teşvik etmenin çoğu eğitim sistemlerinin müfredatlarında bulunduğunu göstermektedir. Yani, Avrupa'da modern vatandaşlık eğitimi demokrasi konusunda sadece teorik bilgiyi yaymakla kalmamakta, aynı zamanda öğrencilerin kamusal ve siyasi yaşama katılan aktif bireyler haline gelmelerini de teşvik etmektedir.

Demokratik katılımı teşvik etme, en az siyasi kurumlar bilgisini verme kadar önemlidir

Elbette ulusal müfredatlar siyasi kurumlar ve siyasi süreçler konusunda bilgi aktardıkları gibi, daha soyut öğrenmeyi içeren temel siyasi ve sosyal kavramları anlamayı da kapsamaktadır. Ancak bu yetiler daha çok orta öğretimde, öğrencilerin yaşı biraz ilerlediğinde verilmektedir. Ulusal müfredatların yarıdan fazlası ilköğretimde öğrencilere kuralların değerini ve onlara saygı duymanın gereğini yerleştirmeyi amaçlamaktadır. Aynı durum ilk kademe orta öğretimde de söz konusudur, ancak lise seviyesinde ve mesleki okullarda (IVET) dikkat bu yönden kaymaktadır. Demokratik katılımı teşvik etme ülkelerin çoğunda erken yaşlarda ele alınmaktadır. Otuzdan fazla ülke demokratik katılımı ilk ve orta ğretim müfredatlarında vermektedir ama bu sayı mesleki okullarda (IVET) 27'e düşmektedir (bkz. Şekil 3).

Vatandaşlık eğitiminin uluslararası bir boyutu vardır

Şekil 3: Demokratik tavır sergileme ile ilgili yeterlikleri içeren ulusal ilk, genel orta öğretim ve okul tabanlı mesleki eğitim (IVET) müfredatları, 2016/17

Örnek olay çalışması: Avusturya'da vatandaşlık eğitimini güçlendirme

Avusturya'da vatandaşlık eğitimi tarih dersiyle birleştirilmişti ve çoğu kez tarih öğretmenleri tarafından öğretilmekteydi. Bunun sonucu olarak da vatandaşlık eğitimi konuları yeterli ilgiyi görmemekteydi. Bu dengesizliği gidermek için 2016'da yapılan müfredat reformu, ikisi sadece vatandaşlık eğitimiyle ilgili olan, ayrıca iki tane de tarih ve vatandaşlık eğitimini ortak olarak içeren 9 zorunlu 'modül' (tematik alanlar) sundu. Öğretmenler genellikle neyi nasıl öğreteceklerine dair bağımsız olsalar da, artık vatandaşlık eğitimi konularını zorunlu modüllere dâhil ederek verme yükümlülükleri bulunmaktadır.

Bu modüller ders konularını, geçmiş kronolojik düzende vermenin tersine, çapraz-zamanlı ve enlemesine yaklaşımları birleştirerek ele almaktadır. Ayrıca bu müfredat siyasi alanın birbiriyle ilintili ama ayırık üç boyutunu da belirginleştirerek ayırmaktadır. Birincisi, anayasa ve siyasi kurumları ele alan resmi boyut olan {hükümet etme biçimi}. İkincisi, hükümetin ve muhalif siyasi çıkar ve ideolojilerin hedef ve görevlerini kapsayan {politika} içerikleridir. Üçüncüsü ise siyasi fikirlerin nasıl eyleme dönüştürüleceği, 'siyasal irade'nin nasıl oluştuğu, siyasi konsensüsün nasıl kurulacağı ve çatışmaların nasıl çözüleceği ile ilgilenen {siyaset} boyutudur.

MÜFREDAT DÜZENLEMELERİ

Matematik ve dil eğitiminden farklı olarak vatandaşlık eğitimi, üst düzey otoriteler tarafından yayınlanan müfredat içinde başlı başına bir konu olarak yerleşik bir şekilde tanınıp kabul edilmiş geleneksel bir okul dersi değildir. Genelde, dijital, girişimcilik ve yeterlikleri öğrenmeyi öğrenme gibi diğer çapraz müfredat konuları ya da 'enine/çapraz' yeterlikler gibi, geniş bir uygulama alanı olan sosyal ve sivil yeterlikler bakımından tanımlanmaktadır (Avrupa Komisyonu, 2012) ve müfredatın tamamındaki çok sayıda dersle ilişkisi bulunmaktadır. Çapraz yeterliklerin vatandaşlık eğitimi gibi derslerle bütünleştirilmesinin önündeki en önemli zorluk bu derslerin statüsünün iyileştirilerek geleneksel ders-tabanlı bilgi edimleriyle benzer çizgiye getirilmeleridir (Avrupa Komisyonu/EACEA/Eurydice, 2012b).

Avrupa genelinde vatandaşlık eğitimi verilmesinde üç ana yaklaşım kullanılmaktadır:

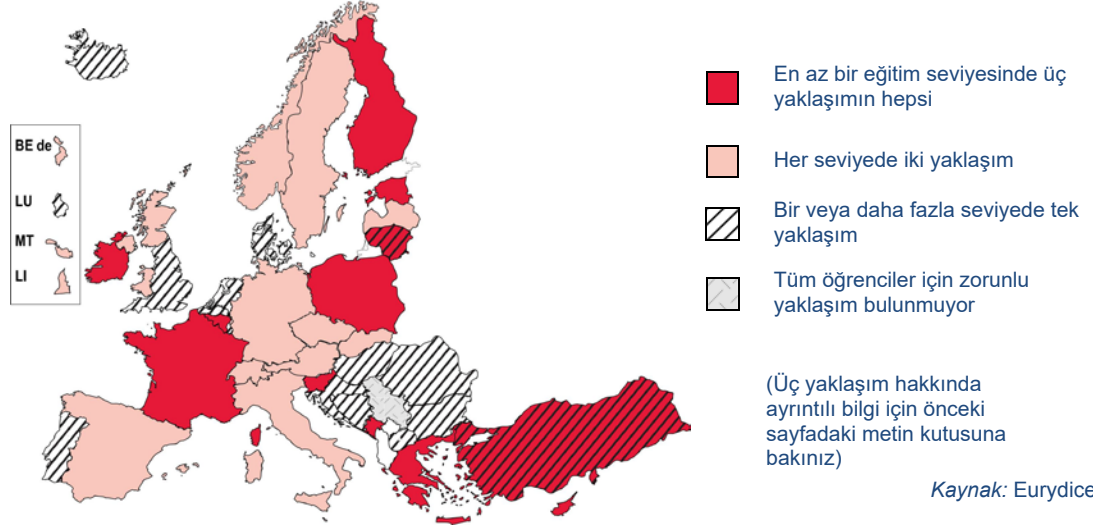
- **Çapraz-müfredat teması olarak verme: Vatandaşlık eğitimi amaçları, içeriği ya da öğrenme çıktıları, müfredatın tümünde enine/çapraz şekilde belirlenmiş olup bu konunun verilmesinden tüm öğretmenler sorumludur.**
- **Diğer derslerle bütünleştirilmiş olarak verme: Vatandaşlık eğitimi amaçları, içeriği ya da öğrenme çıktıları, daha çok insani/sosyal bilimlerle ilgili olan daha geniş derslerin veya öğrenme alanlarının müfredat dokümanları içinde verilir.**
- **Ayrı bir ders olarak verme: Vatandaşlık eğitimi amaçları, içeriği ya da öğrenme çıktıları, sınırları belli tamamen vatandaşlığa ayrılmış müstakil bir ders içinde verilir.**

Ulusal müfredatlarda vatandaşlık eğitimi için değişik yaklaşımlar kullanılmaktadır

Eurydice Raporu, karşılaştırma amacıyla sadece tüm öğrenciler için zorunlu olan dersler ve öğrenme alanlarını göz önünde bulundurarak, ülkelerin çok büyük bir çoğunluğunun yukarıda belirtilen üç müfredat yaklaşımından en az birini her eğitim seviyesinde kullandıklarını göstermiştir. Dahası, pek çok ülke birden fazla yaklaşım kullanmaktadır ve en yaygın kullanılan model, çapraz-müfredat teması olarak bazı derslerle birleştirilerek verilen bütünleşik yaklaşımdır. Bu, genel eğitim seviyelerindeki 28 eğitim sisteminin tamamı için geçerlidir.

Bu iki yaklaşıma ilaveten, vatandaşlık eğitimi, Estonya, Yunanistan, Fransa ve Finlandiya'daki üç eğitim seviyesinin her birinde müstakil zorunlu bir ders olarak da öğretilmektedir. Bu yaklaşım Belçika'da da (Fransız toplumunda) 2017/18 eğitim yılından beri din ve ahlak konularında farklı dersler arasında seçenek sunan okullarda uygulanmaktadır. Ayrıca, vatandaşlık eğitimi, Kıbrıs, Litvanya, Polonya, Slovenya, Karadağ ve Türkiye'de, bir eğitim seviyesinde çapraz-müfredat ve bütünleşik yaklaşım kullanılarak ayrı zorunlu bir ders olarak öğretilmektedir –bu birleştirme yaklaşımı İrlanda'da da 2016/17 eğitim yılına kadar kullanılmıştır.

Şekil 4: Vatandaşlık eğitiminde yaklaşımların ulusal ilköğretim ve genel orta öğretim (ISCED 1-3) müfredatlarına göre birleştirilerek uygulanması, 2016/17

Ülkelerdeki eğitim seviyesi ve özel notlar için Rapordaki Şekil 1.1'e bakınız.

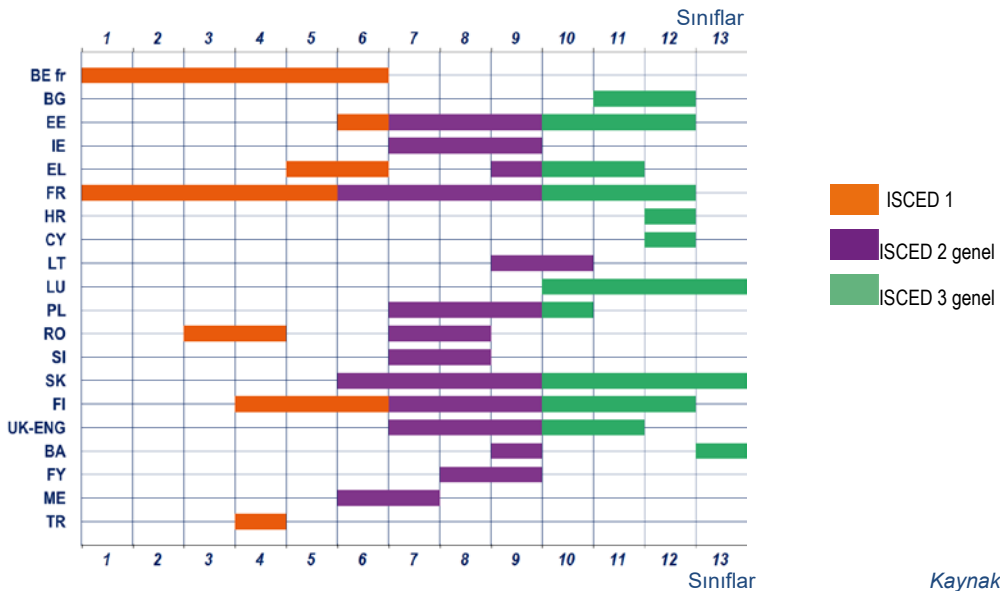
Vatandaşlık eğitimi için 15 eğitim sistemi bir veya daha fazla eğitim seviyesinde tek bir yaklaşım uygulamaktadır. Bu daha çok vatandaşlık eğitiminin ya sadece diğer müfredat dersleri veya öğrenme alanlarına yedirildiğini ya da müfredata sadece çapraz-müfredat teması olarak alındığını göstermektedir. Sonraki, orta öğretim personelinin vatandaşlık eğitimiyle ilgili çeşitli geniş müfredat hedeflerinin (sorumluluk alma, saygı gösterme, eleştirel olma, vd.) ve daha özel hedeflerin (siyaset-hukuk içeriğiyle ilgili olanlar gibi) nasıl uygulanacağından topluca sorumlu oldukları Belçika (Flaman Toplum) örneğindeki gibidir. Vatandaşlık eğitimini, çapraz-müfredat konusu olarak belirlemeden veya diğer zorunlu derslere yedirmeden, müstakil zorunlu bir ders olarak verilmesi daha az yaygındır. Bu Romanya ve İngiltere, Bosna-Hersek ve Makedonya'da bir veya daha fazla eğitim seviyesinde uygulanmaktadır. İngiltere'de, vatandaşlık konusunda ayrı bir program oluşturulmuş olup 7. sınıftan 11. sınıfa kadar devlet okullarında ayrı zorunlu bir ders olarak, kamu tarafından finanse edilen bağımsız okullarda seçmeli ders olarak okutulmaktadır.

Tüm öğrenciler için zorunlu vatandaşlık eğitiminin verilmediği tek ülke Sırbistan'dır. Ancak bu ülkede de vatandaşlık eğitimi tüm eğitim kademelerinde din dersine alternatif seçmeli ders olarak sunulmaktadır.

Ayrı ders olarak vatandaşlık eğitimi

Yirmi eğitim sistemi vatandaşlık eğitimini zorunlu müstakil bir ders olarak öğretmektedir ancak aralarında ders süreleri açısından önemli farklılıklar bulunmaktadır. Vatandaşlık eğitiminin verildiği okul yılı sayısı 1'den 12'ye kadar değişmektedir. On üç eğitim sistemi ayrı bir ders olarak sadece ortaöğretimde vermektedir. Sadece Belçika (Flaman toplumunda, 2017/18 eğitim yılından beri bazı okullarda), Estonya, Fransa ve Finlanda (bu konuda üst kademe ortaöğretimde biraz esnekçe) ilkokuldan başlayarak genel eğitim süresince kesintisiz ayrı zorunlu bir ders olarak okutan ülkelerdir. Yunanistan ve Romanya ise hem ilk hem de ortaöğretimde ayrı bir ders olarak okutmakta ama bunu kesintisiz olarak vermemektedir. Hırvatistan, Kıbrıs ve Türkiye, vatandaşlık eğitiminin, genel eğitim boyunca sadece bir kademe verildiği için, ayrı zorunlu bir ders olarak en kısa süre boyunca verildiği ülkelerdir.

Şekil 5: Zorunlu ayrı bir ders olarak vatandaşlık eğitimi, 2016/17

Ülkeler arasında ayrı bir ders olarak verme süresi açısından önemli farklılıklar bulunmaktadır

Kaynak: Eurydice.

Ülkelere özel notlar: Rapordaki Şekil 1.2.

Müfredat sonsuza kadar uzatılmadığından ülkeler yeni bir konuyu müfredatlarına eklemek istediklerinde zorlu tercihlerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Eurydice verileri, ayrı bir ders olarak verilmesi yaklaşımının, vatandaşlık eğitimi konularının diğer derslerle bütünleştirilerek verilmesine göre zaman içinde nasıl bir gelişme gösterdiğine dair kesin hatların olmadığını göstermektedir. Son yıllarda birkaç ülke vatandaşlık eğitimini zorunlu ayrı bir ders olarak verme süresini artırmıştır. Gerçekten de Belçika (Flaman toplumunda) ayrı zorunlu bir ders olarak verirken Yunanistan ve Finlanda zorunlu ayrı ders olarak okutulduğu eğitim kademe sayısını artırmıştır. Tersine dört ülke ise 2010/11⁽⁵⁾ eğitim yılında verdikleri zorunlu ayrı vatandaşlık eğitimi dersini ulusal müfredatlarından çıkarmışlardır. İspanya'da 2013'te yapılan ulusal eğitim reformu tüm

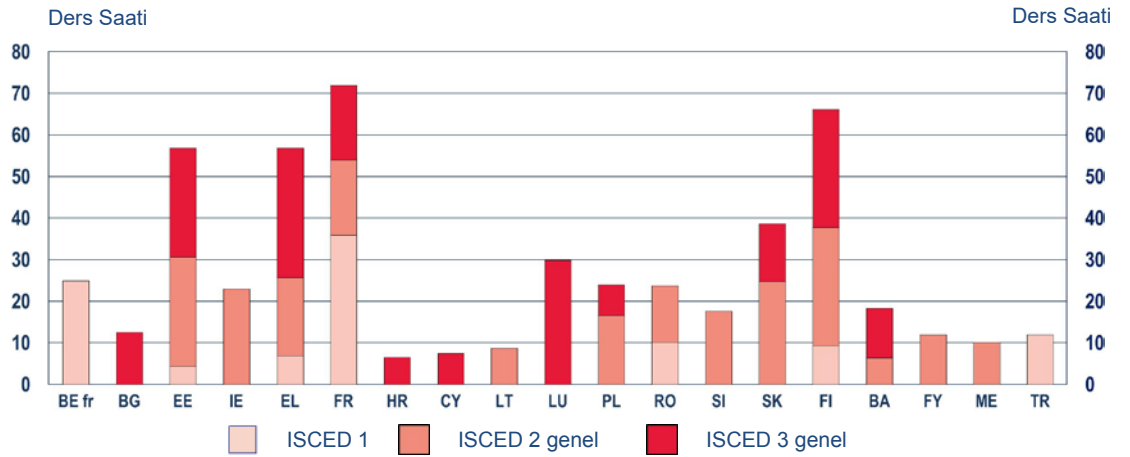
⁽⁵⁾ 2010/11 eğitim yılı aynı konu hakkında yayınlanan önceki Eurydice raporunun referans yılıdır. Bkz. European Commission/ EACEA/Eurydice, 2012a.

Özerk Toplular için bütün genel eğitim süresince ayrı zorunlu bir ders olarak verme yükümlülüğünü kaldırmıştır, böylece bu konuda kendi politikalarına karar vermede serbesttirler. İrlanda, Kıbrıs ve Norveç'te ise ayrı ders olarak verme yaklaşımının yerini bütünleşik yaklaşım almıştır.

Öğretme süresi

Vatandaşlık eğitiminin ayrı bir ders olarak okutulduğu ülkelerin neredeyse tamamı öğretme süresiyle ilgili tavsiyeler yayınlamışlardır. Bunun tek istisnası, okul özerkliği çerçevesi içinde belli konuların müfredata nasıl yayılacağına karar vermenin okullara bırakıldığı İngiltere'dir.

Şekil 6: Vatandaşlık eğitiminin her ISCED seviyesinde zorunlu ayrı bir ders olarak verilmesinin tavsiye edildiği ortalama senelik asgari ders saati sayısı, 2016/17

Kaynak: Eurydice.

Vatandaşlık eğitiminin ayrı bir ders olarak verildiği öğretim sürelerindeki değişkenlikler dersi sağlama uzunluğu konusundaki farklılıkları yansıtmaktadır

İncelenen üç eğitim seviyesinde, zorunlu müstakil vatandaşlık eğitimine ayrılan ortalama senelik süre ilgili Avrupa ülkeleri arasında ciddi farklılık göstermektedir. Ancak bu farklılıklar daha çok vatandaşlık eğitiminin zorunlu ayrı bir ders olarak okutulduğu her bir eğitim kademesindeki sınıf sayısı ile alakalıdır. Örneğin, alt kademe ortaöğretimde senelik en yüksek ortalama ders saati, vatandaşlık eğitiminin bu eğitim kademesinde her sınıf düzeyinde okutulduğu Finlanda (28), Estonya (26), Slovakya (25) ve İrlanda'da (23) verilmektedir. Benzer şekilde, vatandaşlık eğitiminin üst kademe ortaöğretimde sadece bir sınıf düzeyinde okutulduğu Hırvatistan, Kıbrıs ve Polonya'da sadece yedi saatle en düşük ders saati tavsiyesinde bulunmuşlardır. En fazla ders saati ayıran ülkeler genellikle vatandaşlık eğitimine en uzun süre ayıran ülkelerdir.

SINIF İÇİ VE DIŞINDA VATANDAŞLIĞI ÖĞRENME

Müfredat ve müfredat-dışı etkinlikler

TAvrupa'da, vatandaşlık eğitimi üzerine en az bir eğitim kademesinde destek materyalleri de dâhil ulusal rehberlik sunan 33 eğitim sistemi bulunmaktadır. Bunlardan 18 tanesi tüm kademelerde rehberlik sunmaktadır. Ancak rehberliğin en yoğun verildiği alan ilk kademe ortaöğretimdir (33 eğitim sistemi) ve bunu 30 eğitim sistemiyle üst kademe ortaöğretim takip etmektedir. İlköğretim düzeyinde bu sayı 29 eğitim sistemine düşmektedir. Okul-tabanlı mesleki eğitimde (IVET) ise bu tür desteği sadece 20 eğitim sistemi vermektedir.

Öğretmen-yönetimli daha klasik öğrenme modeline ek olarak, yenilikçi pedagojiler de kullanılmaktadır. Örneğin, İrlanda ve başka bazı ülkelerde, öğrencilerin kendi vatandaşlık etkinlik projelerini planlayıp başlatabildikleri aktif öğrenme uygulanmaktadır. Kıbrıs, okullarda, örneğin hayvan ötenazisi gibi hassas konulara odaklanan tartışma kültürünü desteklemek için bir öğrenme rehberi yayınlayarak interaktif öğrenmeye yatırım yapmıştır. Letonya'da ayrımcılık konusunda gerçek olayları gösteren kısa filmler yayınlanarak eleştirel düşünme ve kendini sorgulayıcı düşünme teşvik edilmektedir. Yunanistan'da öğrenciler, işbirlikçi öğrenmeyi kolaylaştırmak için çevrimiçi 'Okul Basımevi'ni kullanabilmekteyken Hollanda'da gönüllü toplumsal faaliyetler müfredatın bir parçası olarak değerlendirilmektedir.

Yirmi sekiz eğitim sistemi vatandaşlık eğitimi için müfredat-dışı etkinlikler konusunda önerilerde bulunmaktadır (bkz. Rapordaki Şekil 2.2) –okulların belli ölçüde özerkliklerinin olduğu ülkelerde bu etkinlikler konu üzerinde belirgin bir rehber olmasa da yapılabilmektedir.

Müfredat-dışı etkinlikler daha çok yaparak öğrenmeye vurgu yapan öğrenci-güdümlü değil öğrenci-önderliğinde etkinliklerdir. Bu tür etkinlikler daha çok alt kademe orta öğretimden mesleki okul (IVET) seviyesine kadar yapılmaktadır; ilköğretimi nadiren kapsamaktadır.

Mevcut müfredat-dışı etkinliklerde en fazla atıf yapılan konu çevre bilincidir –23 eğitim sistemi bu konuyu en az bir eğitim kademesinde kapsama almıştır (bu sayı mesleki okul düzeyinde 19, alt kademe orta öğretim düzeyinde 22'dir). Bunu hemen arkadan, 23 eğitim sisteminin üst kademe orta öğretimde altını çizdiği, ancak sadece 13'ünün ilköğretim düzeyinde ele aldığı, siyasal yaşamla ilgili etkinlikler takip etmektedir.

Çevresel etkinlikler, Birleşmiş Milletler'in öncelikleriyle bağlantılı projelerden, AB'nin Erasmus projelerine kadar, hem küresel hem de ulusal düzeyde farklı ortakları olan bir dizi projeyi içermektedir. Siyasal yaşamla ilgili etkinlikler, siyasal meseleler, süreçler ve yapılar konusunda gençlerin bilincini artırmayı ve onları sürece katmayı amaçlamaktadır. Örneğin Litvanya, orta ve doğu Avrupa ülkelerinden gelen gençler arasında uluslararası gençlik münazaraları düzenlemektedir. Avusturya'nın bir gençler meclisi bulunmaktadır ve Avusturya Parlamentosu bu meclise çalıştaylar ve rehberli turlar sunmaktadır. İsviçre gençler arasında siyasal katılımı artırmak için basit bir oy verme aracı geliştirmiştir.

Geleneksel olanların yanında yenilikçi pedagojiler de kullanılmaktadır

Çoğu ülke çevre bilinci ve siyasal yaşamla ilgili etkinlikleri teşvik eden önerilerde bulunmaktadır

Okul yaşamına öğrenci katılımı

Okul yaşamına ve yönetimine öğrenci katılımı vatandaşlık eğitiminin önemli bir parçasıdır. Öğrenci konseylerinin sınırlı (ya da hiç) bir resmi güçleri olsa da öğrencilere demokratik süreçler konusunda pratik bir deneyim sağlamaktadır.

Şimdilerde öğrenci konseyleri ilkokullarda daha yaygındır

İncelenen ülkelerin hepsi öğrenci konseylerini bir veya daha fazla eğitim düzeyinde kullandıklarını belirtmişlerdir. Yirmi üç ülke eğitimin tüm düzeylerinde öğrenci katılımını sağladıklarını delillendirmişlerdir. Okullarda öğrenci katılımını öneren ülke sayısında zaman içinde artış olmasına rağmen, bu daha çok ortaöğretimin bir özelliği olarak kalmıştır. Ancak ilginç bir şekilde önemli bir değişiklik de meydana gelmiştir. 2012'de sadece 16 eğitim sistemi ilkokul düzeyinde öğrenci konseylerine işaret ederken bu sayı artık 28'e çıkmıştır. Bu, demokratik süreçlere küçük çocukları bile dahil etme ve bu deneyimi çok küçük yaşlardan itibaren okul hayatına sokma konusunda genel bir çabanın var olduğunu göstermektedir. Öğrenci katılımı, okul-tabanlı mesleki eğitimde (IVET) (30 eğitim sistemi) alt ve üst kademe ortaöğretimden (sırayla 37 ve 38 eğitim sistemi) daha az dile getirilmektedir ve bu konu dikkate alınmalıdır.

Pek çok ülke, Avrupa Parlamentosunun 'Örnek Avrupa Parlamentosu'⁽⁶⁾ ya da 'Avrupa Gençler Parlamentosu'⁽⁷⁾ gibi Avrupa ve uluslararası düzeydeki örgütlerle bağlantı kurmaya önem vermektedir. Diğer bazı ülkeler ise öğrenci veya gençler parlamentolarının okul düzeyinde geliştirilmesine destek sunmaktadır (Polonya, Portekiz, Lihtenştayn, İsviçre ve Karadağ gibi).

Okul yaşamına veli katılımı

Okul yönetim organları velileri, öğretmenleri, öğretim-dışı personeli ve öğrencileri de kapsar ve bu organlara genellikle okul müdürleri başkanlık eder. Bunların okul disiplininden öğretmen alımına ve okulun gelecekteki yönetimine kadar çeşitli alanlarda sorumlulukları vardır.

Tüm ülkeler velilerin okul yaşamına katılmalarını desteklemektedirler. Sadece İsveç ve Finlanda'nın bu konuda üst düzey önerileri yoktur ama bu daha çok onlardaki okul özerkliğinden kaynaklanmaktadır. 2012'den beri Türkiye de veli katılımı için gerekli şartları kabul etmiştir.

(6) Her yıl farklı bir Avrupa başkentinde Örnek Avrupa Parlamentosunun iki AB 28+ oturumu yapılmaktadır. Her AB üyesi ülkeden beş öğrenci temsilci olarak seçilmekte ve ülkelerini temsil eden her heyet, on komiteden birinde uluslararası meseleleri müzakere etmektedir ve bu müzakereler Avrupa Parlamentosu gündeminde görünmektedir. www.mepeurope.eu

(7) Avrupa Gençler Parlamentosu (<http://eyp.org/>) şu ülkeleri kapsamaktadır: Almanya, Arnavutluk, Avusturya, Azerbaycan, Beyaz Rusya, Belçika, Bosna-Hersek, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Ermenistan, Estonya, Finlanda, Fransa, Gürcistan, Hırvatistan, Hollanda, İngiltere, İtalya, İrlanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İzlanda, Kosova, Letonya, Litvanya, Luksemburg, Norveç, Polonya, Romanya, Rusya, Sırbistan, Slovakya, Slovenya, Türkiye, Ukrayna ve Yunanistan.

İlköğretim (40), alt (40) ve üst (38) kademe ortaöğretim düzeylerinde velilerin katılımını sağlayan eğitim sistemlerinin sayısı bakımından pek bir fark olmasa da, sadece 30 eğitim sisteminin velileri yönetimlerine dâhil ettiği okul-tabanlı mesleki eğitimde (IVET) bu anlamda büyük bir boşluk bulunmaktadır. Veli katılımını genel eğitimde sağlayıp mesleki eğitimde sağlamayan ülkeler şunlardır: Danimarka, Estonya, İngiltere (İskoçya), İrlanda, İzlanda, Karabağ, Kıbrıs, Lihtenştayn ve Romanya.

Mesleki eğitimde (IVET) veli katılımı sınırlıdır

VATANDAŞLIK EĞİTİMİNİN ÖLÇME-DEĞERLENDİRMESİ

Vatandaşlık eğitimi tüm Avrupa ülkelerinin müfredatlarının ayrılmaz bir parçasıdır ve diğerleri gibi bu konu alanının da doğru bir şekilde ölçülüp değerlendirilmesi gerekmektedir. Ölçme-değerlendirme öğretme ve öğrenme süreçlerinin hayati bir parçasıdır. Araştırmalar ölçme-değerlendirmenin öğretme ve öğrenme uygulamaları üzerinde güçlü etkisinin olduğunu tespit etmiştir – okullarda öğretilen şeyler çoğu kez sınanıp değerlendirilen şeylerle belirlenir (Mons, 2009). Araştırmalar aynı zamanda ölçme-değerlendirmenin etkin öğrenmeyi teşvik eden araçlardan biri olduğunu göstermektedir (Black ve William, 1999). Bu bölümde, eğitim mercilerinin öğrencilerin vatandaşlık eğitimi dersindeki başarılarını değerlendirmek için sundukları bir çerçeveyi içeren iki ana yol üzerinde durulacaktır: öğretmenler tarafından yapılan sınıf değerlendirmesi için ana kılavuz ilkeler ve ulusal sınavlar.

Sınıf-içi değerlendirmede ulusal ilkeler

İlk ve/veya orta öğretim düzeyinde verilen vatandaşlık eğitiminin sınıf içi değerlendirmesini yapabilmeleri için 26 eğitim sistemi öğretmenlere resmi kılavuz ilkeleri sağlamaktadır (bkz. Rapordaki Şekil 3.1).

Öğrencilerin vatandaşlık eğitimi konusundaki başarılarını ölçüp değerlendirmek, bu alana tanınan müfredat hedeflerinin geniş bir alana yayılmasından dolayı, karmaşık bir görevdir. Avrupa ülkelerinin vatandaşlık müfredatına aldığı hedefler ve öğrenme çıktıları; öğrencilere geniş tabanlı bir teorik bilginin kazandırılmasını, analitik ve eleştirel beceriler gibi becerilerinin geliştirilmesini, hoşgörü anlayışı gibi belli değer ve davranışların kazandırılmasını ve sonuncu ama çok önemli olarak, öğrencilerin okul ve toplum hayatına aktif olarak katılmalarının ve bağlanmalarının sağlanmasını içermektedir.

Vatandaşlık eğitiminde öğrencilerin değerlendirilmesinde uygulanmak üzere ulusal kılavuz ilkeleri olan ülkelerin çoğu bilgi, beceri ve davranışların ölçülüp değerlendirilmesini önermektedir. Örneğin, Estonya'daki resmi kılavuz ilkeler 'sivil ve vatandaşlık eğitiminde bilgi ve becerilerin yazılı projeler ve sunum yapma gibi yollarla sözlü olarak değerlendirilmesini, değerler ve davranışların ise canlandırma, örnek olay ve grup çalışmalarıyla sağlanmasını' önermektedir ⁽⁸⁾. Tersine, Avusturya, Slovenya, Finlanda, İsveç ve İngiltere'deki (Galler ve Kuzey İrlanda) resmi kılavuz ilkeleri ise ölçme değerlendirmeyi bilgi ve becerilerle sınırlandırmıştır.

Öğrencileri vatandaşlık eğitimi alanında değerlendirmek, bu alana tanınan müfredat hedeflerinin geniş bir alana yayılmasından dolayı, karmaşık bir görevdir.

⁽⁸⁾ <https://www.hm.ee/en/national-curricula-2014>

Genel olarak, hem geleneksel ölçme-değerlendirme yöntemlerini hem de vatandaşlık eğitimine özellikle uygun olduğu düşünülen alternatif yöntemleri resmi kılavuz ilkeleri benzer derecede desteklemektedir (9). Bir yandan 18 eğitim sisteminde kompozisyon ve ödev yazma, 16'sında çoktan seçmeli testler kullanılırken, öte yandan 17 eğitim sisteminde proje-tabanlı değerlendirme ve kendi kendine/sınıf arkadaşı değerlendirmesi kullanılmaktadır (bkz. Rapordaki Şekil 3.2). Ancak bir başka alternatif değerlendirme yöntemi olan portfolyoya çok daha az sayıda ulusal kılavuz ilkeleri atıfta bulunmuş ve bu yöntemi sadece sekiz ülke ilk ve orta öğretimde tavsiye etmiştir.

Vatandaşlık eğitiminde ulusal sınav yapma

Vatandaşlık eğitiminin ulusal sınav süreçlerinde, matematik veya yabancı dil gibi Avrupa genelinde sistematik şekilde test edilen diğer derslere oranla belirgin bir yeri yoktur (Avrupa Komisyonu/EACEA/Eurydice, 2016). Öğrencilerin vatandaşlık alanındaki yeterlikleri, eğitim sistemlerinin neredeyse yarısında, ilk ve/veya orta öğretimin bir noktasında standart usullerle test edilmektedir.

On dört eğitim sistemi, belgelendirmek amacıyla bu tür sınavlar organize etmektedir ve bunlar öğrencilerin bir öğrenim yılı veya eğitim aşaması sonundaki kazanımlarının özetlenmesini amaçlamaktadır. Sonuçlar, belge vermek veya öğrencilerin bir sonraki eğitim aşamasına geçmesi konusunda resmi kararlar vermek için kullanılmaktadır. Vatandaşlık eğitiminde sınavların tümü orta öğretim seviyesinde yapılmaktadır. Vatandaşlık eğitiminde uygulanan standart sınavlar Fransa, Letonya, Polonya ve İsveç'te zorunludur; İrlanda'da da 2016/17 eğitim yılına kadar bunu uyguluyordu. Diğer ülkelerde bu öğrencilerin veya okulların isteğine bağlıdır.

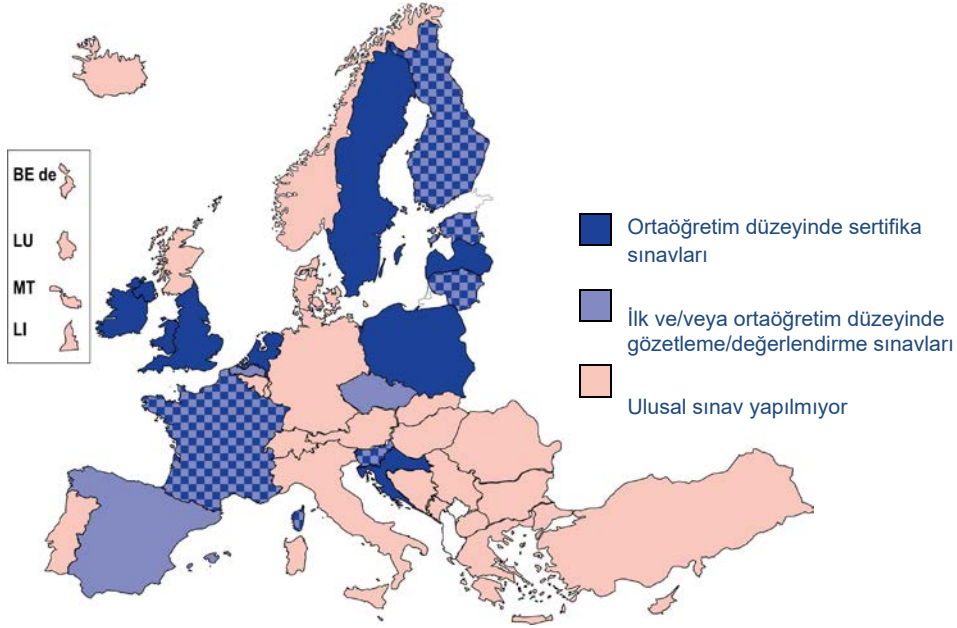
Sekiz eğitim sisteminde vatandaşlık eğitimini kapsayan, bu alanda öğretim ve öğrenimde yapılacak iyileştirmeleri bildirmek için eğitim sistemini bir bütün olarak ve/veya okulları tek tek değerlendiren ulusal sınavlar yapılmaktadır; bu sınavlar öğrencilerin gelişimi hakkında karar vermek için kullanılmamaktadır. İlgili sınıf düzeyindeki tüm öğrencilerin gözetleme sınavına girdiği Estonya hariç, bu sınavlar, eğitim sistemini gözetlemek amacıyla örnek bir grup öğrenciye veya okula uygulanmaktadır.

Vatandaşlık eğitiminde ulusal sınavlar daha çok genel eğitimdeki öğrencileri hedeflemektedir. Sadece Belçika (Flaman Toplum), Hırvatistan, İngiltere, Litvanya, Polonya ve Slovenya mesleki okul öğrencilerini vatandaşlık alanında ulusal sınavlara tabi tutmaktadır.

Eğitim sistemlerinin neredeyse yarısı vatandaşlık eğitimini kapsayan ulusal sınavlar yapmaktadır

(9) Avrupa ülkelerinde toplumsal ve sivil yeterliklerin ölçülmesinde kullanılan yöntemler konusunda fazla bilgi için lütfen Avrupa Komisyonuna danışınız, 2012.

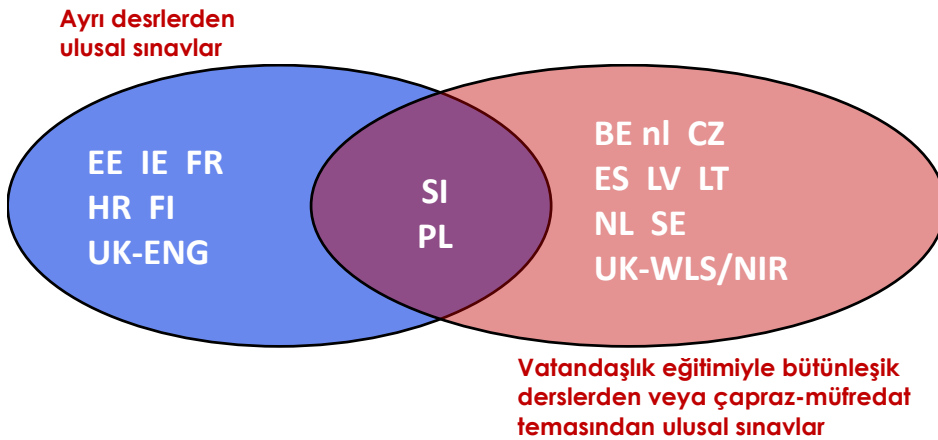
Şekil 7: Vatandaşlık eğitiminde ulusal sınavlar: ana amaç ve dâhil edilen eğitim düzeyleri – ilk, genel orta öğretim ve okul-tabanlı mesleki eğitim (IVET) (ISCED 1-3), 2016/17

Kaynak: Eurydice.

İlginçtir, bu öğrenme alanında standart ölçme-değerlendirme sadece vatandaşlık eğitiminin zorunlu ayrı bir ders olarak okutulduğu eğitim sistemlerinde değil, başka derslerin bir parçası olarak ve/veya çapraz-müfredat teması olarak verildiği sistemlerde de yapılmaktadır. Vatandaşlık eğitimi zorunlu ayrı ders olarak veren sistemlerin 8'i, diğer derslerle bütünleşik olarak veren sistemlerin ise 11'i bu konuda ulusal sınav düzenlemektedir (bkz. Şekil 8).

Şekil 8: Ulusal sınavlarla vatandaşlık eğitimi konusundaki ilk, genel orta öğretim ve okul-tabanlı mesleki eğitim (IVET) düzeyinde (ISCED 1-3) müfredat yaklaşımları arasındaki ilişki, 2016/17

Örneğin Letonya'da tarih ve Leton dilinden yapılan merkezi sınavlar vatandaşlık eğitimi ile alakalı konuları da (vatandaşlığın anlamı, demokrasi, hoşgörü, vatanperverlik, milli kimlik ve göçmenliğe karşı sergilenen tavırlar) ele almaktadır. Konu alanı müfredatın tamamında verildiğinde vatandaşlık yeterliklerinin ölçülmesi araştırma yazınında vurgulandığı gibi (Kerr ve diğerleri, 2009) vatandaşlık eğitiminin değerlendirilmesine özgü bir başka zorluktur. Vatandaşlık eğitimi ile ilgili çapraz-müfredat hedeflerine erişmede öğrenci performansını ölçmeye yoğunlaşan ulusal sınavlar Belçika'da (Flaman Toplumda) yapılmaktadır. Bu eğitim sisteminde, eğitim makamlarının vatandaşlık eğitimi için belirlediği çapraz-müfredat hedeflerini yerine getirmelerinde okulları daha da destekleyecek bir başka standart öğrenci başarı ölçüm aracı geliştirilmiştir –bu aşağıdaki örnek olay incelemesinde açıklanmıştır.

Örnek olay: Belçika'daki Flaman Toplum – Vatandaşlık Güçlendiricisi

Vatandaşlık Güçlendiricisi öğrencilerin vatandaşlıkla ilgili değer, tavır ve davranışlarını anlamayı sağlayan çevrimiçi bir ankettir. 2013'te başlatılan anket GO! Eğitim ağı (Belçika Flaman toplumundaki üç ana eğitim ağından biri) tarafından, toplanan okul-düzeyinde verilen vatandaşlık eğitiminin etkinliğini artırmak için geliştirilmiştir. Bu anket aynı zamanda 2016'da Flandra genelinde vatandaşlık eğitimi hedeflerine yönelik ilerlemeyi ölçmeye yönelik ulusal sınavı tamamlayıcı verileri sağlamaktadır. Bu anket öğrencilerin önem sırasına göre sıraladığı bir dizi basit ifadelerden oluşmaktadır; dokuz ana teması ve bir karma bölümü bulunmaktadır:

Okulda Demokrasi	Refah
Çeşitlilik	Bağlılık
Dünya vatandaşlığı	Sürdürülebilirlik ve adil ticaret
Demokrasi	Kültürel eğitim
Eğitim güzergahım ve seçeneklerim	Diğer

Bu anket her bir okulda GO! pedagojik danışmanlarının desteğiyle uygulanmaktadır. Anket öğrencileri birincisi 12-20 yaş arasındakiler, ikincisi ise 10-12 yaşındakiler olmak üzere iki seviyede hedeflemektedir. Sistem tarafından otomatik olarak ayrıntılı bir rapor şeklinde üretilen okul düzeyinde geribildirim vardır. Öğrenciye bireysel geribildirim yapılmamaktadır ama her okuldan anket sonunda öğrencilerle müzakere yapmaları ve anket sonuçlarını öğrencilerle paylaşmaları istenmektedir. Okullar Vatandaşlık Güçlendiricisini kullanıp kullanmamada serbesttir. Bu aracı zaten kullanmış olan bazı okullar, aracı okul-geneli yaklaşımları çeşitlendirmek için, örneğin, okulda bir vatandaşlık günü veya etkinliği planlamada destek olarak, büyük bir okul projesinin tamamlanmasının ardından tamamlayıcı faaliyet olarak, ya da tarih, dilbilgisi veya din dersi gibi ilgili bir müfredat alanında bir sınıf aktivitesi olarak kullanmışlardır.

ÖĞRETMENLERİN VE OKUL MÜDÜRLERİNİN EĞİTİMİ

Okullarda vatandaşlık eğitiminin sağlanmasında öğretmenler ve okul müdürleri önemli bir rol oynamaktadır. Bu bölümde, üst düzey eğitim mercilerinin, öğretmen ve okul idarecileri için temel öğretmen eğitimi (ITE-TÖE) ve sürekli profesyonel gelişim (CPD-SPG) konusundaki mevzuat ve tavsiyelerinde, konu ile bağlantılı, yüksek kalite vatandaşlık eğitimi verme eğitimi nasıl sağladıkları incelenecektir. Bazı ülkelerin, öğretmenlerin vatandaşlık eğitimi alanındaki mesleki yeterliklerinin geliştirilmesini desteklemek için tedbirler aldıklarının altı çizilecektir. Son yıllardaki gelişmeler kaydedilmiş olmasına rağmen, bazı ülkelerin hala vatandaşlık eğitimi öğretmenlerinin temel eğitimleri konusunda ciddi politika boşlukları olduğuna da değinilecektir.

Vatandaşlık eğitimi öğretmenlerinin temel eğitimleri konusunda halen ciddi politika boşlukları bulunmaktadır

Vatandaşlık eğitiminde uzmanlaşma

Vatandaşlık eğitimi alanında uzmanlaşan öğretmenler vatandaşlık eğitimini sadece müstakil bir ders olarak vermeyi kolaylaştırmaz, ayrıca bilgi ve tecrübelerini paylaşarak diğer öğretmenlerin okulda bu dersi öğretmelerinde de yardımcı olabilirler (Huddleston, 2005). Yakın zamanda birkaç ülke öğretmenlere vatandaşlık eğitimi alanında uzman hale gelebilmeleri imkânını sunmuşlardır. Bu imkân 2010/11 eğitim yılında bu sadece İngiltere'de mevcutken, şimdi beş eğitim sistemi daha (Belçika (Flaman Toplum), 2017 güzünden bu yana Danimarka, İrlanda, Lüksemburg ve Hollanda) bu imkânı sunmaya başlamıştır. Ayrıca, yedi diğer ülke de –Çek Cumhuriyeti, Estonya, Letonya, Litvanya, Avusturya, Polonya ve Slovakya– vatandaşlık eğitimi ve iki veya üç başka dersi öğretmede uzmanlaşmaları (yarı-uzman olmaları) için öğretmenleri eğitmektedir. Bununla birlikte, vatandaşlık eğitiminin zorunlu ayrı ders olarak okutulduğu bazı ülkelerde öğretmenlerin vatandaşlık eğitimi dersi için eğitilmeleri konusunda üst-düzyer politikaları bulunmamaktadır. Bu durum Bosna-Hersek, Finlanda, Hırvatistan, Karadağ, Kıbrıs, Makedonya, Türkiye ve Yunanistan için söz konusudur.

Tüm aday öğretmenler için vatandaşlık eğitimi yetkinlikleri

Eğitim mercilerinin TÖE'i etkiledikleri bir başka yol özellikle vatandaşlık eğitimine özgü yeterlikleri belirlemek ve ilk ve orta öğretim düzeyindeki tüm aday öğretmenlerin bu yeterlikleri eğitimleri bitmeden önce kazanmalarını temin etmektir. Öğretmenlerin etkin eğitimi konusundaki Eğitim Konseyi Sonuç Bildirgesi ⁽¹⁰⁾ ülkelerin öğretmenlerin kazanmaları gereken farklı öğretim durumları için gerekli mesleki yeterlik ve nitelikleri belirleyen kapsamlı çerçeveler hazırlamaya ve bunları TÖE kalitesini artırmada kullanmaya yönelmektedir. Dokuz eğitim sistemi –Almanya, Belçika'daki Almanca konuşan toplum, Danimarka, Fransa, Hollanda, İngiltere (Galler), İspanya, Macaristan ve Norveç– tüm öğretmenlerin vatandaşlık eğitimiyle ilgili edinmeleri gereken spesifik yeterlikleri belirlemişlerdir.

⁽¹⁰⁾ OJ C 183, 14.6.2014 sayılı etkin öğretmen eğitimi üzerine Konsey Sonuç bildirgesi, s. 22-25.
([http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG0614\(05\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG0614(05)&from=EN))

Bu konudaki yazınlar, öğretmenlerin bu öğrenme alanı için edinmeleri gereken yeterlikleri dört boyutta ele almaktadır (cf. Audigier, 2000; Bîrzéa, 2000; Dürr, Spajic-Vrakaš & Martins, 2000; Huddleston et al., 2007; Brett et al., 2009).

Bilgi ve Anlama	Pedagojik kapasite
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Müfredat konusunun genel hedef, amaç, içerik ve ana ilkelerini, ➤ Öğrenciler tarafından geliştirilecek bilgi, beceri, davranış ve değer biçimlerini öğrenme ve anlamayı içerir. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Öğrencilerin, yapılandırılmış münazaralar, rol canlandırma ve beyin fırtınası gibi yollarla aktif öğrenmelerini sağlayacak etkinlikleri planlama ve uygulamayı, ➤ Öğrencilerin başarısını nasıl ölçeceğini bilmeyi içerir.
Toplumsal yeterlikler	Değerlendirme ve geliştirme yeterliği
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sınıf içinde, özellikle tartışmalı konuları ele alırken herkesin özgürce konuşabildiği ve eleştirel düşünebildiği bir öğrenme ortamı oluşturma ➤ Öğrencilere kendi toplumları ve ötesinde vatandaşlık meseleleriyle ilgilenmeleri fırsatını sağlamak için veliler, akranlar, sivil toplum örgütleri ve siyasal temsilcilerle etkileşime geçme ➤ Öğrencilere okul yönetimi ile ilgili roller ve sorumluluklar vererek onları okul yaşamına katılmaya teşvik etme 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Öğretme ve öğrenme pratiklerini hayata geçirme ➤ Vatandaşlık eğitiminin bütün okulda uygulanmasını sağlama

Edinilmesi gereken yeterlik dizisini belirleyen ülkelerde her bir boyuta ve bu öğrenme alanında öğretmenler için gerekli sayılan konulara eşit ağırlık verilmemektedir. Örneğin, nispeten daha fazla sayıda ülkenin üst-düzey kılavuz ilkeleri, öğretmenlerin aktarmaları gereken bilgi ve becerileri anlayabilmelerine daha çok, değerler konusuna ise daha az yoğunlaşmaktadır. Mevcut kılavuz ilkeler, öğretmenlerin konuyla ilgili öğrenme etkinliklerini planlama kapasitelerini ve öğrenci, veli, akranlar ve yerel toplumla bağlantı kurmada gerekli sosyal becerilerini öne çıkarmaktadır. Ancak öğretmenlerin ölçme-değerlendirme ve öğretim ve öğrenim uygulamalarını geliştirme becerisine daha az sayıda ülke vurgu yapmaktadır.

Örnek olay: Fransa – Öğretmenlerin vatandaşlık eğitimini vermede ihtiyaçları olan yetkinliklerle donanmaları için yapılan son reformlar

2013'te yeni bir çerçeve çalışması yayınlandı ve bu, 2015 Ocak ayında başlatılan ve aday öğretmenlere vatandaşlık bilgisini öğretirken gereken bir dizi yeterliği belirleyen 'Cumhuriyet değerleri için büyük okul seferberliği' isimli eylem planıyla daha da ileriye götürüldü. Bu çerçeve çalışmasına göre, tüm ilk ve orta öğretimde çalışacak öğretmen adaylarının şu konularda eğitilmeleri gerekmektedir:
secondary education levels should be trained to:

- Laikliği ön plana çıkarmak ve tüm şiddet, zorbalık ve ayrımcılıkları reddetmek
- Cumhuriyetin değerlerini yüceltmek
- Öğrenci çeşitliliğini göz önünde bulundurmak ve öğrenme sürecinde öğrencilere eşlik etmek
- Sorumluluk ve ahlak sahibi bir eğitimci olmak
- Öğretme sürecine dijital cihazları dâhil etmek
- Öğrenci takımları, veliler ve okul arkadaşları ile işbirliği içinde olmak
- Okul faaliyetlerine katkıda bulunmak

Yukarıda belirtilen Eylem Planı, Sürekli Profesyonel Gelişim (SPG) için ulusal düzeyde Fransız ve Avrupa vatandaşlığı ile ilgili sorunlarla baş etmelerinde, laiklik ve önyargıyla mücadele konusunda öğretmenlere yardımcı olacak yeni fırsatların yaratılması yolunu açmıştır. Bu yeni SPGler, tartışmalı konularda münazara yapma, ahlaki ikilemleri tartışma veya rol canlandırma gibi uygulamalı deneyimler yoluyla öğretmenlerin rollerinin bilgi aktarmaktan, öğrencilerin öğrenmesini sağlamaya doğru kaymasına odaklanmıştır.

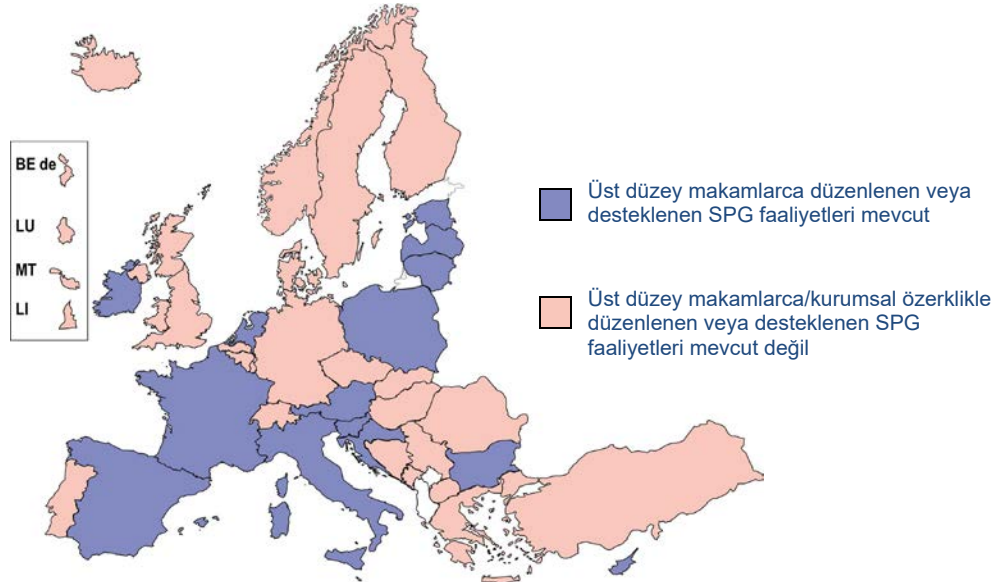
Tüm eğitim sistemlerinin neredeyse yarısında, özel olarak vatandaşlık eğitimine yönelik temel öğretmen eğitimi konusunda üst düzey mevzuat veya tavsiye bulunmamaktadır – bu nedenle bunun nasıl yapılacağına karar verme yüksek eğitim kurumlarına bırakılmıştır. Bu ise, sınıfta vatandaşlık eğitimi vermekle sorumlu olanların bu görev için gerçekten hazırlıklı olup olmadığı sorusunu gündeme getirmektedir. Önemli sayıda ülkenin vatandaşlık eğitimi konusunda çapraz-müfredat statüsü olduğu ve bunun sonucu olarak öğrencilere vatandaşlık eğitiminin verilmesinden tüm öğretmenlerin sorumlu olduğu düşünüldüğünde, bu durum ayrıca önem arz etmektedir.

Eğitim makamları okul müdürleri için nadiren SPG organize etmektedir

Okul müdürleri, vatandaşlık eğitiminin başarılı bir şekilde verilebilmesinde kilit bir rol oynamaktadırlar. Müdürler örneğin, güzel bir okul kültürünü teşvik etmede, okul ailesinin tüm üyelerinin aktif katılımını sağlamada ve vatandaşlıkla ilgili etkinlikler için imkânları oluşturmada kilit konumdadırlar (Avrupa Komisyonu/EACEA/Eurydice, 2012a). Genel olarak eğitim sistemlerinin üçte birinde eğitim mercilerinin düzenlediği veya desteklediği öğretmenler için yapılan tüm SPG etkinliklerine okul müdürleri de katılmakta serbesttirler.

Ancak, hedefleri belirli profesyonel bir eğitim, okul müdürlerine oynadıkları rolde ihtiyaç duyacakları özel yeterlikleri sağlamada yardımcı olabilir.

Şekil 9: Üst düzey eğitim makamları tarafından okul müdürlerinin vatandaşlık eğitimini uygulamay koymak için gereken yeterliklerini geliştirmelerine yardım etmek üzere düzenlenen veya desteklenen SPG faaliyetleri, 2016/17

Kaynak: Eurydice.

Ülkelere özel notlar: Bkz. Rapordaki Şekil 4.3

2016/17 eğitim yılında 14 Avrupa ülkesinde, üst düzey eğitim makamları müdürlere, okullarında vatandaşlık eğitimini, müfredat içi ve dışı etkinliklerle, velilerle yapılacak çalışmalarla, öğretmen işbirliğini teşvik ederek ve demokratik bir okul kültürü veya demokratik bir okul yönetimi oluşturarak nasıl geliştirecekleri konusunda profesyonel meslek-içi eğitimler düzenlemiş veya bunlara destek vermişlerdir. Bazı SPG faaliyetleri vatandaşlık eğitimi sağlamanın çeşitli yönlerini ele alırken, bazıları ise daha spesifik konulara yönelik yapılmıştır. Örneğin Kıbrıs'ta üst düzey eğitim makamları müdürlere SPG faaliyetlerini (ilk ve ortaokullarda) öğretim, yönetim ve sosyo-kültürel çeşitliliği zenginleştirmede okul liderliği rolü üstlenmeleri için sağlamaktadır ⁽¹¹⁾. İspanya'da ise Özerk Toplumlar ve idare altındaki bölgelerde (Özerk Ceuta ve Melilla şehirlerinde) Eğitim, Kültür ve Spor Bakanlığı okul müdürlerine okullarda birlikte yaşamı geliştirme ve çatışmaları engellemeye yönelik program, tedbir ve stratejileri içeren eğitim kursları vermek zorundadır.

Vatandaşlık eğitimi konusunda okul müdürlerine yönelik SPGler eğitim makamlarınca yaygın olarak düzenlenmemektedir

⁽¹¹⁾ <http://enimerosi.moec.gov.cy/d/dme6871>

SONUÇLAR

Halihazırda vatandaşlık eğitimi Avrupa düzeyinde bir önceliktir ve bazı ülkelerde de dikkatleri üzerine çekmektedir. Eurydice 2017 vatandaşlık eğitimi raporu, Avrupa ülkelerinde yürürlükte olan mevcut politika, yapı ve tedbirlerin kapsamlı bir resmini çıkarmayı amaçlamıştır. Bu rapor okullarda vatandaşlık eğitiminin yerine getirilmesini gözetlemeye veya bu eğitimin verimliliğini değerlendirmeye yönelik değildir ⁽¹²⁾.

Neredeyse tüm Avrupa ülkelerinde vatandaşlık eğitimi her eğitim düzeyinde ulusal müfredatın bir parçasıdır. Eğitim sistemlerinin çoğunda ulusal müfredatlar dört yetkinlik alanını – etkin ve yapıcı etkileşimde bulunma, eleştirel düşünebilme, toplumsal sorumluluk bilinciyle davranma ve demokratik tavır sergileme – kapsayacak kadar geniştir. Okul yönetimine öğrenci ve veli katılımını özellikle orta öğretimde teşvik eden mevzuat da neredeyse her yerde uygulamaya konmuştur. Ayrıca, ülkelerin çoğu öğretmenlere sınıfta vatandaşlık eğitiminin öğretilmesi ve öğrenilmesini destekleyici kılavuz malzemeleri ve diğer tür kaynakları sağlamaktadır. Ayrıca belirtmek gerekir ki, bazı ülkeler genel eğitimde zorunlu vatandaşlık eğitimi sağlamak için ayrılan ders saatini artırmıştır.

Ancak, son yıllarda kaydedilen gelişmeye rağmen, ülkelerin neredeyse yarısı, vatandaşlık eğitimi yeterliliğini temel öğretmenlik eğitimine dahil etmek için gerekli mevzuat veya tavsiyeleri halen çıkarmamıştır. Dahası, eğitim mercilerinin çoğu öğretmenler için sürekli profesyonel gelişim imkanları sağlıyor veya bunlara destek oluyorsa da benzer imkanlar okul müdürleri için oldukça sınırlı kalmaktadır. Pek çok eğitim mercii de öğretmenlere, vatandaşlık eğitimi konusunda öğrenci başarısını nasıl değerlendireceklerini gösterecek kılavuz ilelerini yayınlamamıştır – eğitim sistemlerinin üçte birinde bu konuda merkezi düzeyde mevzuat veya tavsiye kararı bulunmamaktadır. Son olarak, rapor eğitim mercilerinin okul bazlı temel mesleki eğitimde vatandaşlık eğitimi üzerinde genel eğitimdekine göre daha az durduğunu göstermiştir.

Her halükarda, vatandaşlık eğitimi konusundaki canlanma ve yolda olan reformlar Avrupa okullarında vatandaşlık eğitimini şekillendirmeye bir süre daha devam edecektir. Bu konuda duyarlılık ve beklentiler arttığı için vatandaşlık eğitimi daha fazla dikkati ve ümit edilir ki daha fazla kaynağı kendine çekecektir.

⁽¹²⁾ İlgilenen okurlar öğrencilerin davranışları ve bilgi düzeyi konusundaki ICCS 2016 raporuna başvurabilir (<http://iccs.iea.nl/cycles/2016/findings.html>).

KAYNAKÇA

Audigier, F., 2000. *Concepts de base et compétences-clés pour l'éducation à la citoyenneté démocratique*. Strasbourg: Conseil de l'Europe.

Black, P., William, D., 1999. *Assessment for Learning: beyond the Black Box*. London: GL Assessment.

Bîrzéa, C., 2000. *Education for democratic citizenship: A lifelong learning perspective*. Council of Europe. Council for Cultural Co-operation (CDCC). Project on 'Education for Democratic Citizenship'. Strasbourg, 20 June, 2000. DGIV/EDU/CIT (2000) 21. [pdf] Available at: <http://www.bpb.de/files/FOR5Q8.pdf> [Accessed 22 September 2016].

Brett, P. et al., 2009. *How all teachers can support citizenship and human rights education: A framework for development of competencies*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2009. [pdf] Available at: http://dswy.eu/pdfs/How_all_Teachers_HRE_EN.pdf [Accessed 26 September 2016].

Dürr, K., Spajic-Vrkas, V. and Ferreira Martins, I., 2000. *Project on 'Education for Democratic Citizenship'. Strategies for Learning Democratic Citizenship*. DECS/EDU/CIT (2000) 16. [pdf] Available at: <http://www.storiairreer.it/sites/default/files/norme/2000%2007%2019%20Duerr.pdf> [Accessed 10 May 2017].

Council of Europe, 2016. *Competences for democratic culture - Living together as equals in culturally diverse democratic societies*. Strasbourg: Council of Europe.

Council of Europe, 2017. *Learning to live together*. Council of Europe Report on the state of citizenship and human rights education in Europe. [Online] Available at: <https://rm.coe.int/the-state-of-citizenship-in-europe-e-publication/168072b3cd> [Accessed 24 April 2017].

Council of the European Union, 2016a. *The role of the youth sector in an integrated and cross-sectoral approach to preventing and combating violent radicalisation of young people - Conclusions of the Council and of the Representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council (30 May 2016)*. Outcomes of proceedings. Brussels, 1 June 2016. 9640/16. [pdf] Available at: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9640-2016-INIT/en/pdf>. [Accessed 24 April 2017].

Council of the European Union, 2016b. *Developing media literacy and critical thinking through education and training - Council conclusions (30 May 2016)*. Outcome of proceedings. Brussels, 1 June 2016. 9641/16. [pdf] Available at: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9641-2016-INIT/en/pdf>. [Accessed 24 April 2017].

Council of the European Union, 2017. Conclusions of the Council and of the Representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council, on Inclusion in Diversity to achieve a High Quality Education For All - Council conclusions (17 February 2017). Brussels, 17 February 2017, 6356/17. [pdf] Available at: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6356-2017-INIT/en/pdf>. [Accessed 24 April 2017].

European Commission, 2012. *Commission Staff Working Document. Assessment of Key Competences in initial education and training. Policy Guidance. Accompanying the document. Communication from the Commission. Rethinking Education: Investing in skills for better socio-economic outcomes.* [pdf] <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012SC0371&from=EN> [Accessed 10 May 2017].

European Commission, 2015. Informal meeting of European Union Education Ministers, Paris, Tuesday 17 March 2015. Declaration on Promoting citizenship and the common values of freedom, tolerance and non-discrimination through education. [pdf] Available at: http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/repository/education/news/2015/documents/citizenship-education-declaration_en.pdf [Accessed 24 April 2017].

European Commission, 2016. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions supporting the prevention of radicalisation leading to violent extremism. COM(2016) 379 final. [pdf] Available at: http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/repository/education/library/publications/2016/communication-preventing-radicalisation_en.pdf. [Accessed 24 April 2017].

European Commission/EACEA/Eurydice, 2012a *Citizenship Education in Europe.* Luxembourg: Publications Office of the European Union. [pdf] Available at: <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ecd20d86-e56b-4635-976c-b103d49cc46c/language-en> [Accessed 24 April 2017].

European Commission/EACEA/Eurydice, 2012b. *Developing Key Competences at School in Europe: Challenges and Opportunities for Policy.* Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union. [pdf] Available at: <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/47063155-d7f7-4de8-87b0-8103e8b84197/language-en> [Accessed 24 April 2017].

European Commission/EACEA/Eurydice, 2016. *Structural Indicators for Monitoring Education and Training Systems in Europe – 2016.* Eurydice Background Report to the Education and Training Monitor 2016. Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

European Commission/EACEA/Eurydice, 2017. *Citizenship Education at School in Europe – 2017*. Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union. [pdf] Available at: [https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Publications:Citizenship Education at School in Europe – 2017](https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Publications:Citizenship_Education_at_School_in_Europe_-_2017) [Accessed 19 January 2017].

Heater, D. 2002. The history of citizenship education. *Parliamentary Affairs* 55, pp. 457-474.

Huddleston, T., 2005. Teacher training in citizenship education: Training for a new subject or for a new kind of subject? *Journal of Social Science Education*, 4(3), pp. 50-63.

Huddleston, E. et al., 2007. *Tool on teacher training for education for democratic citizenship and human rights education* (revised version September 2007). Strasbourg: Council of Europe, 2007. [Online] Available at: <https://rm.coe.int/CoERM/PublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016802f7279> [Accessed 26 September 2016].

Kerr, D., Keating, A. and Ireland, E. 2009. *Pupil Assessment in Citizenship Education: Purposes, Practices and Possibilities*. Report of a CIDREE Collaborative Project. Slough: NFER/CIDREE.

Mons, N., 2009. Theoretical and real effects of standardised assessment. Background paper to the study National Testing of Pupils in Europe: Objectives, Organisation and Use of Results. Brussels: EACEA/Eurydice. [pdf] Available at: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/111EN.pdf [Accessed March 2010].

Schulz, W., Ainley, J., Fraillon, J., Losito, B., Agrusti, G., & Friedman, T. 2017. *Becoming Citizens in a Changing World: IEA International Civic and Citizenship Education Study 2016 International Report*. Amsterdam: IEA.

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), 2015. *Global Citizenship Education: Topics and Learning Objectives*. Paris: UNESCO.

Eurydice ağı'nın görevi Avrupa'nın farklı eğitim sistemlerinin nasıl organize olduğu ve çalıştığını anlamak ve açıklamaktır. Bu ağ ulusal eğitim sistemlerinin tanımlarını, belirli konulara özel karşılaştırmalı çalışmaları, istatistik ve göstergeleri sağlar. Tüm Eurydice yayınları Eurydice web sitesinde ücretsiz bulunur ve çıktı alınabilir. Çalışmaları boyunca Eurydice uluslararası ve Avrupa seviyesinde anlayış, iş birliği, güven ve mobilite sağlamayı hedefler. Bu ağ Avrupa ülkelerindeki ulusal birimlerden oluşur ve Avrupa Birliği Eğitim, Görsel-İşitsel ve Kültür Yürütme Ajansı tarafından ortak yürütülür. Daha fazla bilgi için; <http://ec.europa.eu/eurydice>.

